

9.SINIF / MEB ÜLKE GENELİ ORTAK SINAV /2.DÖNEM 1.YAZILI

KONULAR VE ÇIKABİLECEK SORU TİPLERİ

SÖZCÜKTE ANLAM

- Yazılının ilk sorusu bu konu başlığından gelecektir. Peki, bu konu başlığında ne bilmeliyiz? Aslında sınavın en kolay sorusu diyebiliriz. Bize bir kelimenin anlamı sorulacak ve bu kelimeyi farklı anlama gelecek şekilde cümle içerisinde kullanmamız istenecek. Yani kelimenin gerçek, mecaz, yan, terim anlamda kullanılıp kullanılmadığı değil cümledeki anlamını açıklamamız istenecek.
- Mesela “Tekrar yukarı çıktık, doktor baksın da bir şey desin diye beklemeye başladık.” cümlesinde “bakmak” sözcüğü “Hastayı muayene etmek” anlamında kullanılmıştır. “Bakmak” sözcüğünü “Üç çocuklu bir aileye bakıyor.” cümlesindeki şekliyle kullanırsak “geçindirmek” anlamında kullanmış oluruz.
- Bu konuyla ilgili şu tarz sorular çıkabilir:

- Bu parçadaki “-----” kelimesinin anlamını bağlamdan hareketle yazınız. Bu kelimeyi, “-----” anlamına gelecek biçimde bir cümlede kullanınız.
- Bu parçadaki altı çizili kelimenin anlamını bağlamdan hareketle yazınız. Bu kelimeyi parçadaki anlamının dışında bir cümlede kullanınız.

*****Bu tarz bir soru mutlaka sorulacaktır.**

KESİN SORU

Örnek soru:

Maral başını kaldırdı. Karanlık, gözlerine doldu. Yusuf para yollar yollamaz ilk işi bir kandil aldırarak olacaktı. Gaz yağı şişesini bir doldurdular mı bir ay giderdi. Biraz çabuk biterdi ama olsun, geceleri ışıpta dolaşırlardı.

“Bitmek” sözcüğünün bu parçadaki anlamını yazınız. Bu sözcüğü mecaz anlama gelecek biçimde bir cümlede kullanınız.

Cevap: Bir şeyin bitip tükenmesi

Bu işler bizi çok yıprattı, psikolojik olarak bittik resmen.

Örnek Soru:

burada bitti artık işim, ocağım yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

Bu dizelerdeki “ocak” kelimesini farklı anlamda kullanacağınız bir cümle yazınız.

Cevap:

Yemeği ocağın üzerinde unutup markete gitmiş.

HİKAYE

- Tema, konu, ana fikir*

- Bir hikâyenin teması, konusu, ana fikri her zaman sorulabilir. Temayı ifade ederken bir veya iki kelimeyle ifade ederiz. Örneğin “yalnızlık, memleket özlemi, vatan sevgisi” gibi cevaplar verilmelidir.
- Konu sorulmuşsa temayı kişi, zaman ve yer adı kullanarak biraz açmalıyız. Yani cevabımız temaya göre biraz daha uzun olmalı. İçerikle ilgili ifade kullanmalıyız. Örneğin teması geçim sıkıntısı olan bir hikâyenin konusu şöyle ifade edilebilir: Ailesinin geçim sıkıntısına destek olmak isteyen küçük bir çocuğun atölyelerde çalışması
- Ana fikir sorulursa hikâyeden çıkardığımız bir sonuç cümlesi ile cevap vermeliyiz. Yani ana düşünce mutlaka bir cümle olmalı ve hikâyenin bize verdiği mesajı kapsamalıdır. Örneğin “Para hiçbir şeyi tam olarak çözemez.” “Sanatı para ile satın alamazsınız.” “İnsanın ana dili ana yurtdur.” gibi ifadeler ana fikir sorusuna cevap olarak verilebilir.
- Bir yazılıda bu konuyla ilgili şu tarz sorular çıkabilir:

- Bu hikâyenin tema, konu ve ana düşüncesini yazınız.
- Bu hikâyenin konusunu yazınız.

ÇIKABİLİR

- Yapı unsurları (olay örgüsü, kişiler, mekan ve zaman)*

- Olay örgüsü, bir konunun etrafında var olan, birden fazla olayın neden–sonuç ilişkisine dayalı oluşan bir bütündür. Olay örgüsü birbiriyle ilgisi olmayan olayların rastgele veya peş peşe sıralanması değil, birden fazla olayın mantıklı ilişkisidir. Hikâyeli anlatımlarda bir ana olayın çevresinde gelişen birden fazla yan olay, bir ilişki içinde sıralanarak olay örgüsü oluşturulur. Olay örgüsü çıkarılırken her bir olay madde madde sıralanmalıdır. Ayrıntıya girilmemelidir.
- Hikâyedeki olay veya durumları, hikâye unsurlarından biri olan kişiler yaşar. Bu kişiler, öyküleyici metinlerin şahıs kadrosunu oluşturur. Bu kişilerin fiziksel ve ruhsal durumları sorulabilir.
- Anlatmaya bağlı edebi metinlerde olayın geçtiği yere, çevreye mekân denir. Mekân, anlatılan olayın sahnesidir; bir ev, bir mahalle, bir şehir, bir iş yeri de olabilir. Genel mekân dünyadaki bir bölge veya ülke de olabilir. Mekân, kişinin ruh durumunu, davranışlarını olumlu veya olumsuz olarak etkiler. Mesela can sıkıntısı çektiğimiz evimizden kendimizi dışarı atarız, küçük bir yürüyüş yaparak kendimize geliriz. Yani doğa, ruh halimizi olumlu etkilemiş olur.
- Zaman, anlatmaya bağlı edebi metinlerin temel birimlerinden biridir. Olayın başlangıcıyla bitişi arasında geçen süreye zaman denir. Zaman, esere başlangıcı ve bitişi olan bir evre olarak yansır; yaşamın içindeki bir kesit olarak, anlatılan olayla bütünleşir. Hikayedeki zaman unsurları açık bir şekilde yazılmasa bile olayın hangi mevsimde, hangi yıllarda, tarihin hangi döneminde olduğu anlaşılabilir. Bunlar da zaman unsuru olarak değerlendirilmelidir.
- Bu konuyla ilgili şu tarz sorular çıkabilir:
 - Hikâyenin yapı unsurlarını belirleyiniz.
 - **Bu parçadaki kahramanın ruhsal durumu hakkında bir çıkarımınızı yazınız.**
 - **Bu parçadaki kahramanın fiziksel özelliklerinden ikisini yazınız.**
 - Hikâyenin mekanının belirleyiniz. Mekânın kişilerin davranışlarını nasıl etkilediğini açıklayınız.



Örnek Soru:

Aşağıda Sait Faik Abasıyanık'ın Panko'nun Rüyası adlı hikayesinden bir parça verilmiştir.

...Her şey yerli yerinde idi. Küçük kardeşim sabahleyin aynı saatte uyanıyor. Çay aynı dakikada kaynıyor, küçüğün sefer tasına konacak ekmeğin kokusu yataкта burnuna geliyordu. Sobanın başına çöken küçük, kendi hâlinde, mütevazı ve sevimli sabahımız aynı idi.

Babam:

— Yavaş yavaş kalkıp giyinmeli, diyordu.

Konsolun üstündeki saat sekiz buçuğu dört geçerken annem bana sesleniyordu.

— Hadi bakalım Panko, baban hazırlanıyor.

Ben her zamanki gibi homurdanıyor, sağdan sola dönüyorum. Gözlerim açık bir şekilde şunu bunu, bir arkadaşımı, öğle paydosunu, akşama gideceğim sinemayı düşünüyorum.

Bu sefer babam çıkışıyordu...

a) Bu parçadaki anlatıcı şahsın ruhsal durumu hakkındaki bir çıkarımınızı parçadan gerekçelendirerek yazınız.

Cevap: Annesini, babasını, kardeşini seven bir çocuktur. Sevimli sabahımız ifadesinden içinde bulunduğu evde mutlu olduğunu anlayabiliyoruz.

b) Bu parçadaki zaman ve mekânı belirleyiniz.

Cevap: Zaman, sabah saatleridir. Mekân ise evdir.

Örnek Soru:

Aşağıda Sevinç Çokum'un Hilal Görününce adlı romanından bir parça verilmiştir.

Nizam Dede: “Ee, ne diyorsunuz hocalar? Bir kenarda durup olanın bitenin seyircisi mi olacağız? Oğullarımızı, torunlarımızı destanlarla büyütürken bugünlere hazırlamadık mı? Ad verdiğim, taylara bindirdiğim, kaya gibi sağlam yetiştirdiğim balalar şimdi nerede? Söyleyin. Hani, bir vakitler destanlar yazan yiğitlerin torunları? Şu cenk gününde bize de düşen bir vazife yok mu? Böyle yan gelip oturacak mıyız?”

Bu parçadan Nizam Dede'nin kişiliği ile ilgili çıkarılabilecek iki özellik yazınız.

Cevap:

İnsanların yetiştirilmesinde geleneklere önem veren bir kişidir. Olaylar karşısında pasif olmaktan hoşlanmamaktadır.

Tez canlı, insanları yönlendirici ve etkin bir tavrı var.

- **Hikâyede dil ve anlatım özellikleri/üslup özellikleri**

- Hikayelerde edebi(sanatsal) bir dil kullanılır. Sözcükler çoğunlukla mecaz ve yan anlamlarıyla kullanılır. Öznel ifadeler ön plandadır. Niteleyici sözcüklere sıklıkla başvurulur. Anlatıcı ya 1.kişidir ya da 3.kişidir. Benzetme yapılabilir. Kişileştirmeye başvurulabilir. Devrik cümleler kullanılmış olabilir. Sade ve anlaşılır bir dil tercih edilebilir. Sürükleyici bir üslup tercih edilebilir.
- Hikayelerin dil ve anlatım özellikleri sorulabilir. Böyle bir soru çıkarsa aşağıdaki cümleleri cevap olarak yazabiliriz:

- Sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.
- Olaylar, birinci şahıs ağzından aktarılmıştır.
- Kahraman bakış açısı söz konusudur.
- Olaylar, üçüncü şahıs ağzından aktarılmıştır.
- İlahi bakış açısı söz konusudur.
- Gözlemci bakış açısı söz konusudur.
- Sürükleyici bir anlatım vardır.
- Merak uyandırıcı ifadeler kullanılmıştır.
- **Edebi bir dil kullanılmıştır.**
- Mecaz anlamlı sözcüklere yer verilmiştir.
- Öznel ifadelere başvurulmuştur.
- **Öyküleme ve betimleme kullanılmıştır.**
- Betimleyici ifadeler geniş yer tutmuştur.
- Düşsel öğelere yer verilmiştir. (Hikâyede masalsi ifadeler varsa)
- Deyimlerle anlatım zenginleştirilmiştir. (Hikâyede deyim çoksa)

- Bu konuyla ilgili şu tarz bir soru çıkabilir:

- **Bu parçanın dil ve anlatım(üslup) özelliklerinden ikisini yazınız.**

Otomatik Cevap

Hikâyeden bir parça verilmişse ve üslup sorulmuşsa yandaki sarı renkli cümleler cevap olur.

**KESİN
SORU**

Örnek Soru:

Aşağıda Rasim Özdenören'in Balkondaki Fısıltı adlı hikâyesinden bir parça verilmiştir.

Ne zaman ona doğru elimi uzatsam elim boşlukta kalıyor. Her günüm Cuma oluyor. Her Cuma ona selamımı gönderiyorum. Yılmadan, yılgınlığa düşmeden. Boşluğa bırakılmış bir selam gene de muhatabını bulur mu diye kaygılandığım olmuyor değil. Ancak ben, bana düşeni yapıyorum. Bana düşen ona selamımı göndermek.

Bu sabah karşılaştım onunla.

Arkamdan, duyulmayacak kadar uzak fısıltı... Bu fısıltıyı ancak bir kedi işitebilir, bir de kulak zarı onun sesine ayarlanmış olarak duran âşığın kulağı...

— Merhaba...

Bu parçanın üslubuna yönelik iki özelliği yazınız.

Cevap:

Edebi bir dil kullanılmıştır. Öyküleme ve betimlemeye başvurulmuştur. Sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Olaylar birinci şahıs ağzından aktarılmıştır. vb.

Örnek Soru:

Aşağıda Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye adlı öyküsünden bir parça verilmiştir.

Tren yavaşladı.

İlerde bir istasyonda duracak galiba. Benim de kalbim duracak gibi oldu. Aniden kompartmana daldım.

Aceleyle bavulu, daktiloyu indirdim. Köylüler uyuyordu, çıktım.

Koridordan geçip vagonun iniş kapısına ulaştım.

Tren gitti.

Ben ıssız istasyonda kaldım.

Birkaç aceleci yolcu, uykulu gözlerle yanımdan geçip giden demir yolu işçileri...

Yağmur dinmiş. Sonbaharın çürüyen ot, yaprak kokusu... Kesik kesik köpek ulumaları... Yanıma bir karaltı yanaştı.

Bu parçanın dil ve anlatım özelliklerinden ikisini yazınız.

Cevap: Öyküleme ve betimleme kullanılmıştır. Sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Sürükleyici bir anlatım vardır. vb.

- Hikâyede anlatım biçimleri

- Hikayelerde öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimlerinden yararlanır.
- **Öyküleyici Anlatım (Öyküleme):** Olay anlatımına dayanan anlatım biçimidir. Bu anlatım biçiminde okuyucuyu olay içinde yaşatmak amaçlanır. Öyküleyici anlatımda kişiler, olay örgüsü, mekân ve zaman öğeleri bulunur; fiil ve fiilimsilere çokça yer verilerek kişiler hareket hâlinde yansıtılır.
- Örnek: ...Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların üstünden geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstünden ya solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı...
- **Betimleyici Anlatım (Betimleme):** Sözcüklerle resim yapma sanatıdır. Varlıkları, durumları zihinde canlandırmayı amaçlayan anlatım biçimidir. Betimleyici anlatımda sıfatlar kullanılarak varlık ve durumlar ayırt edici özellikleriyle verilir.
- Örnek: ...Karşıdaki komşum yabancı subayın buldok cinsi bir köpeği vardı. İri kafalı, koca enseli, iki dişi daima meydanda, yanakları kof ve sarkık, burnu çökük, aksi bir köpek... Bana buldok suratı; bütün dişleri söküldükten sonra acemi bir dişçiye tam takım diş yaptırıp da çene kemikleri çökerek çehresi tanınmayacak şekle giren eski somurtkan tiplerini hatırlatır.
- Bu konu ile ilgili şu tarz sorular çıkar:

- Bu parçada hangi anlatım biçimi kullanılmıştır? Parçadan örnek vererek açıklayınız.

Örnek Soru:

Aşağıda Orhan Kemal'in Bereketli Topraklar Üzerinden romanından bir parça verilmiştir.

— Cevap ver! Makine öksürünce arıza nerededir? Bil bakalım!

Veli çaresiz teslim oldu:

— Ben senin gibi kurstan çıkmadım aslanım. Benimki patoz ustasının yanında muavinlik gibi bir şey mesela.

Yunus geri oturdu:

— Ha şöyleee! Ben dokuz ay bir, üç ay da bir kurs gördüm; motor kursu. Senin patoz ustan ne ki... Bizim kursta öyle öğretmenler vardı ki ustani ceplerinde harçlık diye taşırlar!

Bu parçada kullanılan anlatım biçimini yazınız. Parçadan örnek vererek açıklayınız.

Cevap: Öyküleyici anlatım biçimi kullanılmıştır. Kısa da olsa bir olay vardır. Hareket söz konusudur.



- Anlatıcı, bakış açıları***

- Anlatıcı ya 1.kişidir ya da 3.kişidir. Anlatıcı 1.kişi ise kahraman anlatıcının bakış açısı söz konusudur. 3.kişili anlatıcı olduğunda ise ya gözlemci ya da ilahi bakış açısı vardır. Gözlemci bakış açısında sadece görünen olaylar ve durumlar aktarılır. İlahi bakış açısında ise kişilerin kafalarından geçenler, hayaller de aktarılır.
- Bu konuda şu tarz sorular sorulabilir:

- Hikâyenin anlatıcı ve bakış açısını yazınız.
- Hikâyenin anlatıcısını ve bakış açısını değiştirerek hikâyeyi özetleyiniz.
- Anlatıcı ve bakış açısını değiştirerek hikâyeyi tamamlayınız. (en az 10 cümle)



Örnek Soru:

Aşağıda Sait Faik Abasıyanık'ın Panco'nun Rüyası adlı hikayesinden bir parça verilmiştir.

...Her şey yerli yerinde idi. Küçük kardeşim sabahleyin aynı saatte uyanıyor. Çay aynı dakikada kaynıyor, küçüğün sefer tasına konacak ekmeğin kokusu yatakta burnuna geliyordu. Sobanın başına çöken küçük, kendi hâlinde, mütevazı ve sevimli sabahımız aynı idi.

Babam:

— Yavaş yavaş kalkıp giyinmeli, diyordu.

Konsolun üstündeki saat sekiz buçuğu dört geçerken annem bana sesleniyordu.

— Hadi bakalım Panco, baban hazırlanıyor.

Bu parçadaki anlatıcıyı ve anlatıcının bakış açısını yazınız.

Cevap: 1.kişili anlatıcı ve kahraman bakış açısı vardır.

Örnek Soru:

Aşağıda Ömer Seyfettin'in Kızıl Elma Neresi adlı hikayesinden bir parça verilmiştir.

Azıcık ferahladı. Sezdüğünü düşünmeye başladı. Bu; tabiatın, ilmin, irfanın ötesinde bir hakikatti. Evet, işte "Kızıl elma!"

... Ne olduğunu sanki biliyor fakat söyleyemiyordu. Hâlbuki vezirler, kazaskerler, beylerbeyi... Hayır, hiçbir şey sezmiyorlardı. Birisinin lafı ötekininkine uymuyordu. Kimi Çin, kimi Hint, kimi Sint, kimi Viyana, kimi Roma, diyordu. Kızıl elma bunlardan hiçbiri değildi! İçinden:

— Belki hepsinden daha kıymetli bir yer, dedi.

Bu parçanın anlatıcısı ve bakış açısını yazınız.

Cevap:

3.kişili anlatıcı ve ilahi bakış açısı vardır.

- Hikâye türleri***

- Bir hikâyede olay ön plandaysa, hareket çok ise olay hikayesi türündedir. Olay hikayelerinde serim, düğüm, çözüm bölümleri de belirgindir. Bu tür hikayelerde heyecan ve merak duygusu yoğundur.
- Durum hikayesinde ise olay ön planda değildir. Daha çok bir kişinin ruhsal durumu ve psikolojisi aktarılır. Bu tür hikayelerde serim, düğüm ve çözüm bölümleri belirgin değildir. Hayatın herhangi bir zamanındaki bir kesiti aktarılır. Durum hikayelerinde genellikle zaman unsuru çok uzun değildir.
- Bu konuda şu tarz sorular çıkabilir:

• **Bu hikâyenin olay mı yoksa durum öyküsü mü olduğunu sebebiyle birlikte yazınız.**

- Olay ve durum hikayesinin Türk edebiyatındaki birer temsilcisini yazınız.
- Olay ve durum hikayesinin dünya edebiyatındaki isim babalarını yazınız.

ÇIKABİLİR

- Çatışma***

- Bir hikâyede kahramanın yaşadığı sorunların kaynağı çatışmadır. Çatışma hikâyenin özünü oluşturur. Kişiler arasındaki zıtlıklar, olayın veya durumun gelişimini etkileyen karşıtlıklar çatışma olarak karşımıza çıkar. Eskici hikayesinde Hasan'ın halasının evine gittikten sonra çevresindekilerle çatışma halinde olduğunu görürüz. Çünkü Hasan onlarla aynı dili konuşamamaktadır.
- Karakterleri farklı olan iki kişinin çatışması sıklıkla görülür. Ayrıca bir karakter toplumla çatışma halinde olabilir. Bir diğer çatışma türü ise kişinin kendi iç dünyasında yaşadığı kararsızlıklardır, buna iç çatışma denir. Ayrıca bir kişinin doğa ile mücadele etmek zorunda kaldığı durumlarda da insan-doğa çatışması vardır.
- Bu konuda şu tarz sorular çıkabilir:

- Hikayedeki çatışmayı belirleyiniz.
- Bu hikayedeki çatışmanın gerekçesini açıklayınız.
- Siz karakterin yerinde olsaydınız bu sorunu çözmek için nasıl davranırdınız?
- Bu çatışmanın çözüme kavuşması için ne gibi öneriler sunulabilir?

• **Bu parçada -----ile ----- arasındaki temel çatışmanın çözümü için bir öneri yazınız.**

KESİN SORU

Örnek Soru:

Aşağıda Behzat Ay'ın Miras Paylaşımı adlı hikayesinden bir parça verilmiştir.

Dokuz on kişi bir kayığı omuzlamış geliyordu... Onlara baktı şaşkın şaşkın. Gelenler işliğin önünde kayığı omuzlarından indirdiler. Biri "Kerem Usta, bu kayığı enlemesine ortadan hazırla kes!" dedi. Kerem Usta iyice şaşalamıştı. "Delirdin mi sen?" dedi. Bir başkası, "Evet, keseceksin!" dedi sertçe. Kerem Usta "Kesemem" dedi. İkisi de üsteledi: "Paranı alacaksın, niçin kesmiyorsun?" diye. Kerem usta "Bakın" diyerek söze başladı; "Konuyu biliyorum. Duydum. Ata yadigarı, ata mirası kayık sizin düşündüğünüz gibi, ortadan ikiye bölünerek bölüşülmez. Kayığı ortadan kesmekle ne kazanacaksınız? Öfkeyle kalkan zararlar oturur demişler. Siz bunu yapıyorsunuz. Yapmayın!" İkisi de, "Keseceksin!" diye diretti. Biri, daha çok sinirliydi, ekledi: "Emeğini almayacak mısın? Sen emeğinin karşılığını al! Akıl ver demeye gelmedik buraya." Öbürleri sessizdiler. Kerem Usta, onlara döndü, "Siz ne diyorsunuz?" diye sordu. Biri, "Biz çok uğraştık anlaştıramadık. İki kardeş de diretti..." dedi. Bir başkası, "Baltayla keseceklerdi. Bari tavuk kümesi yapın. Ata yadigarı, ata mirası evinizin önündeki tavukları barındırsın deyince baltayla kesmekten, parçalamaktan vazgeçtiler de getirdik." Kerem Usta, iki kardeşe döndü, "Temel Reis, Salih Reis! Yapmayın. Ayıp!" der demez, ikisi de birden, "Kerem, senden öğüt almaya gelmedik." dedi.

Bu parçada Temel Reis ile Salih Reis arasındaki temel çatışmanın çözümü için bir öneri yazınız.

Cevap: 1-Kayığı satın parasını paylaşabilirler.

2-Kayığı Kerem Usta'ya verip çözümü onun bulmasını sağlayabilirler.

3- Kayığın ederinin yarısını birisi ödeyip kayığı alabilir.

- Milli, manevi, evrensel değerler***

- Milli değerler, bizim kültürümüze, bizim milletimize ait değerlerdir. Bayrağımız, vatanımızı sevmemiz, büyüklerin elini öpmemiz gibi unsurlar milli değerlerimizdendir.
- Manevi değerler, inancımızla ilgilidir. Ezan sesi, namaz kılmak, oruç tutmak, Kur'an'a saygı duymak, nazar boncuğu asmak gibi unsurlar manevi değerlerimizdir.
- Evrensel değerler ise tüm dünyada önem verilen kavramların bir metinde vurgulanmasıdır. İnsancıl olmak, empati kurmak, doğayı sevmek, çocuk haklarını savunmak gibi unsurlar evrensel değerlerdendir.
- Bu konu başlığına ait şu tarz sorular çıkabilir:

- Hikâyede milli ve manevi değerlerimize ait ne tür unsurlar vardır? Açıklayınız.
- Bu hikâyede vurgulanan evrensel değerın adını yazınız.

KESİN
SORU

Örnek Soru:

Hey, benim gökçek gelinim, huysuz Osmanlı'ya Tanrı bağı; sende bir hallar görürüm. Ben boşuna kız, boşuna gelin, boşuna hatun, boşuna ana olmadıysam yemin olsun, senin bir derdin var. Dolu hatuna dert yaramaz. Dertin içine atmak heç yaramaz. Torunuma ziyan gelsin istemem ben. De derdini bana ki belki derman bendedir. Bende değilse bile arar bulurum.

Bu parçada millî ve manevî değerlerimizden hangisi tema olarak işlenmiştir? Bu değere yönelik örnek olabilecek bir davranışınızı kısaca yazınız.

Cevap: Birinin sorununu hissedip onu çözmeye çalışmak bu parçada öne çıkan değerimizdir. Ben de geçenlerde bir arkadaşımın ailevi sorununu çözmesine yardımcı oldum.

- Serim, düğüm, çözüm*

- Hikâyede kişilerin ve mekânın tanıtıldığı ve olaya giriş yapılan bölüme serim bölümü denir. Serim bölümü hikâyenin başlangıcı olduğu için olay henüz tam anlamıyla başlamamıştır.
- Düğüm bölümü, hikayedeki olayların geliştiği, heyecan ve merak duygusunun arttığı bölümdür. Bu bölümde okuyucu hikâyenin sonunu merak ettiği için kafasında sorular oluşur.
- Çözüm bölümü hikâyenin bittiği bölümdür. Hikâyenin sonunda merak edilen sorular cevabını bulur ve hikâye sona erer. Olay hikâyelerinde tatmin edici bir son olur ama durum hikayelerinde genellikle bir son olmaz.
- Bu konuyla ilgi şu tarz sorular çıkabilir:

- Bu parça hikâyenin hangi bölümüne ait olabilir? Metinden örnek vererek açıklayınız.
- Düğüm bölümü verilen hikâyeyi tamamlayınız. (En az 10 cümle)

ÇIKABİLİR

ŞİİR

- Tema, konu

- Tema, şiirin ana duygusu. Tek kelime ile ifade edilir: aşk, yalnızlık, vatan sevgisi vb.
- Konu, temanın somutlaşmış halidir. Örneğin İstiklal Marşımızın teması bağımsızlıktır. Konusu ise Türk milletinin düşmanlara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesidir.
- Bu konuyla ilgi şu tarz sorular çıkabilir:
 - Bu dizelere hâkim olan duyguyu yazınız. Buna nasıl ulaştığınızı dizelerden örnek vererek açıklayınız.
 - Bu dizelere hâkim olan duyguyu yazınız.

ÇIKABİLİR

- Ahenk unsurları

- Nazım birimi (beyit, dördlük, bent, dize)
- Ölçü (hece ölçüsü, aruz ölçüsü, serbest ölçü)
- Kafiye (yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye, cinaslı kafiye) ve redif
- Uyak düzeni (aaab-düz uyak, abab-çapraz uyak, abba-sarmal uyak, aaxa-mani tipi uyak)

❖ Nazım birimi***

- Nazım, şiir şeklinde yazılan metin demek. Şiirdeki mısraların belli bir biçimde gruplandırılması “nazım birimi” olarak ifade edilir. Dört farklı nazım birimi vardır:
- **1-Beyit:** İkişerli grupta
- **2-Dörtlük:** Dörderli grupta
- **3-Bent:** 3, 5, 6, 7 vb. grupta, yani bir şiirin tamamı beşer dizeli veya altışar dizeli ya da yedişer dizeli gruplanmışsa orada nazım birimi bent olur
- **4-Mısra(Dize):** Belli bir düzen yoksa nazım birimi mısra olur. Serbest şiirlerde genellikle şairler şiirlerini belli bir dize sayısına göre gruplamaz, şiirin hiçbir bölümü gruplardan oluşmuyorsa nazım birimi dizedir diyebiliriz.
- Bu konuda aşağıdaki gibi bir soru gelebilir:
 - Yukarıdaki şiirin nazım birimi nedir? Yazınız.

❖ Ölçü***

- Üç çeşit ölçü vardır.
- **1-Hece ölçüsü:** Şiirde her bir dizenin hece sayısı birbirine eşit olur. 7’li, 8’li ve 11’li hece ölçüsü yaygın olarak kullanılır. Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde durak yerleri bulunur. Durak şiir okunurken kısa bir duruş yapılan yerlerdir. Mesela 7’li hece ölçüsüyle yazılan bir şiirde durak yeri 4+3’tür. 8’li hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin durak yeri 4+4’tür. 11’li hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin durak yeri ise ya 6+5 ya da 4+4+3’tür.
- **2-Aruz ölçüsü:** Nazım birimi beyit olan ve şapkaklı harflerin yoğun olduğu şiirlerde aruz ölçüsü kullanılır. Yahya kemal Beyatlı’nın Akıncılar ve Sessiz Gemi şiirleri aruz ölçüsü ile yazılmıştır. Yahya Kemal beyatlı’nın hece ölçüsüyle yazdığı tek bir şiir vardır, o da Ok şiiridir. Ünsüz ile biten heceler çizgi(—) ile, ünlü ile biten heceler nokta(.) ile gösterilir. Yani şu şekilde bir ölçü çıkabilir:
— . . — — . . — — . . — — . .
- **3-Serbest ölçü:** Dizelerinde hece bakımından eşitlik olmayan şiirlerde serbest ölçü vardır. Modern şiirde çokça kullanılır.
- Bu konuda şu şekilde bir soru çıkabilir:
 - Bu şiirin ölçüsünü bulunuz.
 - Bu şiirin ölçüsünü bularak durak yerlerini gösteriniz.

❖ Kafiye ve redif***

- Mısra sonlarında görevleri ve anlamları aynı olmayan ses benzerliğine “uyak(kafiye)” denir. Kafiye genellikle sözcüğün kökünde olur. Mısra sonlarında bir sözcükte ek yoksa redif de yoktur. Örneğin İstiklal Marşımızın 2.dörtlüğünde hiçbir sözcük ek almamıştır. Dolayısıyla burada redif yoktur. Sadece kafiye vardır. Redif olması için mısra sonunda aynı görevde ek veya kelime olması lazım. Eklerde ünlü harf farklı olabilir.(-ler/-lar gibi)
- Kafiye olan sesler sayısına göre şu şekilde adlandırılır:

1-Yarım uyak: Sadece bir harf aynıdır.

2-Tam uyak: Sadece 2 harf aynıdır.

3-Zengin uyak: 3 ve daha fazla harf aynıdır.

4-Cinaslı uyak: Mısra sonlarında yazılışları aynı anlamları farklı kelimelerin tekrar edilmesidir.

a -----sordum

a -----durdum

a -----kırdım

b -----hoş değil

yarım uyak(r)

redif(-dum, -dım)

a -----bülbüller

a -----güller

a -----sümbüller

b -----giderdim

tam uyak(ül)

redif(-ler)

a-----hilal

a-----celal

a-----helal

a-----istiklal

zengin uyak(lal)

redif yok

***Cinaslı uyak örneği:

Kalem böyle çalınmıştır yazıma

Yazım kısa uymaz kısım yazıma

1.dizedeki “yazıma” sözcüğü “kader, alın yazısı” anlamındadır.

2.dizedeki “yazıma” sözcüğüyle “yaz mevsimi” kastedilmektedir.

❖ Uyak düzeni***

- Şiirde dizeler ikiyeşerli, dörderli, beşerli gruplandırıldığında bunlar arasında ses benzerliği olup olmadığına bakarız. Ses benzerliği yani kafiye ve redif olduğunda bu dizeleri aynı harfleri kullanarak düzenleriz. Şiirdeki ilk dizeyi her zaman alfabe'deki ilk harf olan "a" sesiyle belirtiriz. Sonraki dize ilk dize ile aynı ise yine "a" ile belirtiriz. Ama ikinci dize ilk dize ile farklı ise "b" sesine geçeriz ve o dizeyi o şekilde belirtiriz. Uyak düzeni 4 farklı şekilde adlandırılır:

➤ 1-Düz uyak düzeni:

-----a
-----a
-----b
-----b

→ Beyitlerle yazılmış
→ şiirlerde böyle olur.

-----a
-----a
-----a
-----a

veya

-----a
-----a
-----a
-----b

- **2-Çapraz uyak düzeni:** 1.dize ile 3.dize arasında ve 2.dize ile 4.dize arasında aynı ses benzerliği olmalı.

-----a
-----b
-----a
-----b

çapraz uyak düzeni

- **4-Mani tipi uyak düzeni:** 1, 2 ve 4.dizelere aynı ses benzerliği olur ama 3.dizede ses benzerliği olmaz.

-----a
-----a
-----x
-----a

mani tipi uyak düzeni

- **3-Sarmal uyak düzeni:** 1.dize ile 4.dize arasında ve 2.dize ile 3.dize arasında aynı ses benzerliği olmalı.

-----a
-----b
-----b
-----a

sarmal uyak düzeni

- Ahenk unsurları ile ilgili şu şekilde soru çıkabilir:

- Aşağıda/yukarıda karışık olarak verilen dizeleri çapraz uyak/sarmal uyak olacak biçimde düzenleyerek dördlüğü yeniden yazınız.
- Aşağıda karışık olarak verilen dizeleri bilgiler doğrultusunda yeniden yazarak dördlüğü oluşturunuz.
 - a) Dördlüğün I ve III. dizelerinde tam kafiye vardır.
 - b) Dördlüğün II ve IV. dizelerinde yarım uyaktan sonra ek hâlinde redif gelmiştir.
- Şiirin yapı ve ahenk unsurlarını belirleyerek yazınız.

Örnek Soru:

Gümüş bir dumanla kapandı her yer,
Yer ve gök bu akşam yayla dumanı;
Sürüler, çemenler, sarı çiçekler
Beyaz kar, yeşil çam yayla dumanı!

Bu dizelerin,

Nazım birimini:dörtlük.....

Ölçüsünü:11'li hece ölçüsü.....

Dizilişine göre uyak şemasını:çapraz uyak düzeni(abab).....

Kafiye türünü:tam uyak(am ve er).....

Redifini:yayla dumanı.....

yazınız.

ÇIKABİLİR

Örnek Soru:

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Bu dizelerde kullanılan ahenk unsurlarından (ölçü, kafiye, redif, nazım birimi, uyak düzeni) ikisini belirleyerek açıklayınız.

Cevap:

Nazım birimi: Bent

Uyak düzeni: Çapraz uyak düzeni(ababa)

Ölçü: 11'li hece ölçüsü

Kafiye türü: Tam uyak(ar) ve zengin uyak (ert)

Redif: -mış ve olduğunu

Örnek Soru:

Dizeleri karışık olarak verilen aşağıdaki dörtlüğü bilgiler doğrultusunda düzenleyiniz. Düzenlediğiniz dörtlüğü boş bırakılan bölüme yazınız.

- a) Dörtlüğün I ve III. dizelerinde tam kafiye ve ek halinde redif vardır.
b) Dörtlüğün II ve IV. dizelerinde zengin kafiye ve redif vardır.

Biri benim, biri de serseri kaldırımlar...
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;

Cevap: Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar...

SÖZCÜK YAPISI

***Bu konu ile ilgili ayrı bir soru beklemiyorum. Çünkü bu konuyu bilen öğrenci kafiye ve redif konusu da anlamıştır. MEB ayrı bir soru sorarsa aşağıdaki bilgilerden yararlanabilirsiniz.

- Kök

- Bir kelimenin anlamlı en küçük parçasıdır. Bir kelimenin kökü yanlış bulunmamalı. Yani bulduğumuz kök ile kelime arasında bir bağ olmalı. Örneğin "balıkçı" sözcüğünün kökü "bal" olamaz çünkü "bal" ile "balıkçı" arasında bir bağ yoktur. Sözcüğün doğru kökü "balık"tır.
- Kök 2 çeşittir:
- **1-İsim kökü:** -mek/-mak eki alamayan köklerdir: ev, kuş, aşk, gibi, hile vb.
- **2-Fiil kökü:** -mek/-mak eki alabilen köklerdir: git, sev, sor, bul vb.

- Yapım ekleri

- Bir köke gelerek onun anlamını veya türünü değiştiren eklerdir. Bir kelime birden çok yapım eki alabilir.
- Balıkçı, silgi, gergin, kırık, süslü, kirlendi, evcil, ölü, seçim, satıcı, tuzluk, Türkçe, bakmak, atarak, sarıl, dışladılar...

- Çekim ekleri

- Sözcüğün köküne eklendiğinde anlamı değiştirmeyen ekler çekim ekidir. Çekim ekleri ayrıca yapım ekinden sonra da gelebilir. Bir kelime birden çok çekim eki alabilir.
- Evler, evim, evin, evi, evimiz, eviniz, evleri, evlere, evde, evdir, evden, evimden, evlerinin vb.
- Bu konuda şu şekilde sorular çıkabilir:
 - Bu parçadaki altı çizili sözcüklerin köklerini bularak çeşidini yazınız.
 - Bu parçadaki altı çizili sözcüklerin aldığı ekleri aşağıya yazınız.
 - Çekim ekleri:
 - Yapım ekleri:

ÇIKABİLİR

YAZMA / KISA BİR METİN YAZMA

- Yazılı kağıdınızdaki son soru yani 7.soru bir metin yazma sorusu olacaktır. Bu soru kısa bir paragraf yazdırma sorusu olabilir. Bir hatıranızı yazmanız istenebilir. Konusu verilen kısa bir şiir yazma sorusu olabilir. Ya da konusu verilen kısa bir deneme yazma sorusu da olabilir. Gezdiğiniz bir yeri kısaca tanıtmamız istenebilir.
- Bu yazıları yazarken sizden anlatım biçimlerini kullanmanız istenecektir. Kullanabileceğiniz anlatım biçimleri şunlardır:
- **1-Açıklayıcı anlatım:** Açıklama demek bilgi vermek demektir. Öğretici metinlerde kullanılır. Sizden kısa bir paragraf yazmanız, kısa bir deneme yazmanız istenirse bu anlatım biçimini kullanacaksınız. Anı yazarken de gezi yazısı yazarken de bu anlatım biçimi kullanılır. Düşüncelerinizi açıkladığınız herhangi bir metinde bu anlatım biçimi kullanılır. Fakat bu anlatım biçiminde nesnel ifadeler yer verilmelidir. Öznellik olmamalıdır.
- **2-Tartışmacı anlatım:** Düşünceleri açıkladığınız ve yorum yaparak yani kendi fikirlerinizin doğru olduğunu savunarak yazdığınız yazılarda bu anlatım biçimi kullanılır. Özne ifadelerin yoğun olduğu metinlerde tartışmacı anlatım vardır. Deneme yazıları bu anlatım biçimi ile yazılır.
- **3-Öyküleyici anlatım:** Anı, gezi yazısı, hikâye gibi metin türlerini yazarken öyküleme yapılır. Yani bir olay anlatılır. Hikâye yazmak için bu anlatım tekniğini kullanmanız gerekmektedir. "...yapıyordum. ...gezmiştim. ...okula gidiyordum. ...gitmişti." gibi ifadeler çokça kullanılıyorsa öyküleyici anlatım vardır. Sizden yazılıda yarım bırakılmış bir öyküyü tamamlamanız istenirse öyküleme yapmanız gerekiyor. Anı yazmak için de öyküleme yapılır. Gezi yazısında da hareket edilen bölümlerde bu anlatım tekniğinden yararlanılır.
- **4-Betimleyici anlatım:** Betimleme yani tasvir etme bir yeri veya bir varlığı gözümüzde canlanacak biçimde anlatma işidir. Betimlemede hareket çok olmaz, ayrıntılar olur. Bir yeri sanki geziyormuş hissine kapılırız. Ya da sanki bir kişiyi veya bir mekânı ekrandan izliyormuşuz hissine kapılırız. Anılarda, gezi yazılarında ve özellikle hikayelerde betimleyici anlatım sıklıkla kullanılır.
- Yazı yazarken yukarıdaki anlatım biçimleri kullanılır. Bu anlatım biçimlerini kullanarak metin oluştururken ayrıca düşüncelerimizi daha iyi anlatabilmek için farklı yollara başvururuz. Bunlara **düşünceyi geliştirme yolları** denir. Şimdi bunların ne olduğuna bakalım:
- **1-Tanımlama:** Bir kavramın ne olduğu söyleniyorsa o cümlede tanımlama vardır. Tanımlama sadece bir cümledir. Paragrafın tamamında kullanılmaz. Mesela paragrafta açıklayıcı anlatım kullanılırken tanım cümlesine de yer verilebilir.
- **2-Örnekleme:** Bu en kolay anlaşılan yöntemdir. Bir konu, somut olarak iyi anlaşılabilir diye örnek vermek en yaygın yöntemdir.
- **3-Tanık gösterme:** Bir yazının içerisinde tanınmış bir kişiyi hem adı hem sözü kullanılmışsa orada tanık göstermeye başvurulmuştur. Atasözlerimiz tanık gösterme değil örneklemedir. Ayrıca tanınmış bir kişinin sadece adını kullanmak da tanık gösterme değil örneklemedir. Yani yazının içerisinde "Atatürk de buna benzer görüşlere sahiptir." demek tanık gösterme değil örnek vermedir.
- **4-Karşılaştırma:** İki kişiyi, iki yeri, iki varlığı veya iki kavramı benzerlik veya farklılık bakımından kıyaslıyorsak karşılaştırma yapıyoruz demektir.
- **5-Alıntı yapma:** Yazıda savunulan düşünceyi güçlendirmek ve kanıtlamak için başka kişilerden veya eserlerden alıntı yapabiliriz. Bazı durumlarda tanık gösterme ile aynı olduğu görülür.
- **6-Sayısal verilerden yararlanma:** Metinde istatistik sonuçları, yüzdelik ifadeler kullanılmışsa sayısal verilerden yararlanılmıştır.
- **7-Benzetme:** Betimleyici anlatımın kullanıldığı metinlerde benzetme yapmak çok yaygındır. Metinde "gibi" sözcüğü varsa benzetme yapılıyor.
- **8-Kişileştirme:** Betimleyici anlatımın kullanıldığı metinlerde başvuru bir yöntemdir. İnsan olmayan varlığa insan özelliği verilerek kişileştirme yapılır.
- Bu konuda şu şekilde sorular çıkabilir:
 - Bir hatıranızı anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yöntemlerini kullanarak yazınız.
 - "Sorumluluk" kavramını anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yöntemlerini kullanarak kısaca açıklayınız.
 - Gezip gördüğünüz bir yeri anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yöntemlerini kullanarak kısaca tanıtırınız.
 - Aşağıda yarım bırakılan öyküyü konuya uygun olarak devam ettiriniz.

KESİN
SORU

EK BİLGİ/ÖNCEKİ TEMALARIN KONULARI

***Aşağıdaki başlıklardan soru sorulabilir de sorulmayabilir de. Garantici iseniz bu konulara da dikkat etmelisiniz.

METİNLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

- Yazılan her şeye metin diyoruz. Şimdiye kadar şiir, deneme, mülakat, hikâye, anı, günlük, biyografi, otobiyografi, gezi yazısı gibi türleri öğrenmiş olduk. Bu metinler edebi(sanatsal) metinler ve öğretici(bilgilendirici)metinler olmak üzere ikiye ayrılır. Yazılıda iki farklı metin verilir bunların üslup(dil ve anlatım) özellikleri sorulabilir. Ben karşılaştırmalı soru beklemiyorum ama yine de dikkatli olmalıyız.
- **Metinler sınıflandırılırken şunlara dikkat edilir:**
 - Yazılış amaçları
 - Gerçekliği ele alış biçimleri
 - Üslup / Dil ve anlatım özellikleri
- ***Sanatsal metinlerin yazılış amacı, estetik zevk uyandırmaktır. Yani insanların beğenisini kazanmaktır. Yazar, kurguladığı metni sanatsal ifadelerle zenginleştirir ve özgünlüğü yakalayarak biricik olmayı amaçlar.
- Sanatsal metinlerde sözcükler çoğunlukla mecaz ve yan anlamlarıyla kullanılır, deyimlere yer verilir ve sözcüklerin çağrışım gücünden faydalanılır.
- Sanatsal metinlerde öznellik vardır. Sanatsal metinler yoruma açıktır. Aynı kişinin farklı zamanlarda ve farklı ruh hallerine büründüğünde bile farklı anlamların çıkarılabileceği zenginliğe sahiptir.
- Sanatsal metinlerde bir gerçeklik, yazarın yorumuyla ele alınır. Yani gerçek olduğu gibi aktarılmaz. Sanatsal metinler kurmacadır. Sanatsal metinlerde genellikle öyküleyici ve betimleyici anlatım kullanılır.
- ***Öğretici metinlerde ise amaç bilgi vermektir. Yazar, düşüncelerini, tecrübelerini, gözlemlerini, gezip gördüğü yerleri, araştırdığı konuyu okuyucuya ulaştırma hedefindedir.
- Öğretici metinlerde sözcükler genellikle gerçek ve terim anlamlarıyla kullanılır. Genellikle nesnellik ön plandadır. Gerçek, değiştirilmeden aktarılır. Öğretici metinlerde genellikle açıklayıcı ve tartışmacı anlatım kullanılır.
- ***Yazılıda iki farklı metin türüne ait örnekler verilerek bize iki metin türü arasındaki farklar sorulursa 3 maddede bunu ifade edebilmeliyiz. Peki, nasıl ifade edeceğiz?
- I.metin öğretici yani anı, gezi yazısı veya deneme, II.metin edebi metin yani hikaye ise şu şekilde:
 - *Amaç / yazarın tutumu sorulursa
- I.metinde amaç bilgi vermektir. II.metinde ise amaç estetik haz uyandırmak, sezdirmek ve hissettirmektir.
- *Gerçekliği ele alışları sorulursa
- I.metinde gerçek olduğu gibi aktarılırken II.metinde gerçek kurgulanarak aktarılmıştır.
- ***Üslup / Dil ve anlatım özellikleri sorulursa
- I.metinde sözcükler gerçek ve terim anlamlarıyla kullanılırken II.metinde kelimeler mecaz ve yan anlamlarıyla kullanılmıştır. II.metinde sözcüklerin çağrışım gücünden yararlanılmıştır.
- Veya
- I.metinde samimi ve açık bir anlatım vardır. Gerçekçi bir üslup tercih edilmiştir. II.metinde edebi bir dil vardır. Kurgusal bir anlatım söz konusudur. Hikâyede merak uyandırıcı ifadelerle yer verilmiştir.
- Hikâye ile şiir yan yana verilir bunların benzerlikleri veya farklılıkları sorulursa şu şekilde cevap vermeliyiz:
 - *Benzerlik
- Her iki metinde de edebi bir dil kullanılmıştır. Her iki metinde de estetik zevk vermek amaçlanmıştır. Her iki metinde de öznellik ağır basmaktadır.
- *Farklılık
- Şiir, dizeler halinde yazılırken hikâye cümleler hâlinde yazılmıştır. Şiirde imgeye dayalı bir anlatım tercih edilirken hikâyede öyküleyici anlatım tercih edilmiştir.

Örnek Soru:

Aşağıda sırasıyla Mithat Enç'in Hapoba adlı hikâyesinden ve Cenap Şahabettin'in İskenderiye'den adlı gezi yazısından birer parça verilmiştir.

I.

Bir gün kendi başıma ata bindim. Bebirge'de, belki de onunla beraber göçüp giden o sihirli çocukluğu aramaya gittim. Büyük cevizin altı boştu. Onun yerine toprağın üstüne oturup sırtımı ağacın gövdesine dayadım. Ortadan silinip giden yalnız o değildi sanki. Tepesi göklere karışan kavak ve cevizlerin boyları kısalıp bodurlaşmıştı. Dallardan sarkan ürünlerde eski parlaklık ve çekicilik kalmamıştı. Dere boyundaki yalangozların yapraklarını kızıl bir toz kaplamıştı. Yüzyılların seline, yeline göğüs geren üç ayaklı taş köprü neredeyse göçecekmiş gibi geldi bana.

II.

İstanbul'dan hareketimizin dördüncü günü, 'El-Kahire' vapurunun güvertesine çıktığımız zaman Afrika kıyısına yaklaşmış idik. Aslında varmış olduğumuz kıta, benim için tamamen bilinmiyor değildi. Ben oraya Hristof Kolomb'un Amerika'ya gittiği gibi gitmiyordum. Orayla ilgili seyahâtnameleri okumuş, fotoğraflar görmüş, hikâyeler işitmiştim. Bu bilgiler, bu duyduklarım ve gördüklerim, bana orası hakkında bir fikir vermişti. Bununla birlikte haber kendi gözlerinizle görmeniz gibi olmaz bir kere orayı gözlerimle görmek istiyordum.

Bu parçaların üslup özellikleri ile ilgili iki farklılığı yazınız.

Cevap: I.metinde edebi bir dil kullanıldığı için sözcüklerin mecaz gücünden yararlanılmıştır. II.metinde gerçek anlamlı sözcükler kullanılmıştır. I.metinde öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimleri tercih edilirken II.metinde açıklayıcı anlatıma yer verilmiştir.

METİN TÜRLERİ VE YAZILIŞ AMAÇLARI

Metin Türleri	Yazılış Amaçları	Gerçekliği Ele Alışları	Üslup/Dil ve Anlatım Özellikleri
ŞİİR	Estetik haz uyandırmaktır. Hissettirmek, sezdirmektir.	Gerçek, şairin hayal ve duygu dünyasında şekillenir. Gerçek olduğu gibi aktarılmaz.	Edebi bir dil söz konusudur. Dil, şiirsel işlevde kullanılır. İmge yoğun olarak yer alır. Özneldir. Anlam kapalıdır. Örtük iletiler vardır.
HİKAYE (ÖYKÜ)	Estetik haz uyandırmaktır. Hissettirmek, sezdirmektir.	Kurmaca gerçeklik vardır. Yani yazar gerçek bir olayı kurgulayarak aktarır.	Sanatsal bir üslup tercih edilir. Öyküleme ve betimleme kullanılır. Olaylar ya birinci ya da üçüncü kişini ağzından aktarılır. Sürükleyici bir anlatım tercih edilir. Merak unsuru canlı tutulur.
DENEME	Amaç kişisel bir bakış açısıyla bilgi vermektir.	Gerçek olduğu gibi aktarılır.	En öznel yazı türüdür. Yazar kendi düşüncelerini serbestçe yazar. Kanıtlayıcı ifadelere yer verilmez.
MÜLAKAT	Amaç bir kişinin görüşlerini sunarak bilgi vermektir.	Gerçek olduğu gibi aktarılır.	Soru-cevaplı bir anlatım gerçekleşir.
ANİ(HATIRA)	Amaç kişinin geçmişine ait bir olayı aktararak bilgi vermektir.	Gerçek olduğu gibi aktarılır.	Samimi ve açık anlatım tercih edilir. Öyküleme, betimleme ve açıklama birlikte kullanılır.
GÜNLÜK	Amaç gün içerisinde yaşananları aktararak bilgi vermektir.	Gerçek olduğu gibi aktarılır.	Samimi ve açık bir anlatım vardır. Özneldir.
BİYOGRAFI	Amaç bir kişiyi tanıtarak bilgi vermektir.	Gerçek olduğu gibi aktarılır.	Nesnel bir tutum sergilenir. Açıklayıcı anlatımdan yararlanır. Bilgiler belli bir sırayla sunulur.
GEZİ YAZISI	Amaç bir yer hakkında bilgi vermektir.	Gerçek olduğu gibi aktarılır.	Öyküleme, betimleme, açıklama birlikte kullanılır. Gerçek anlamlı sözcükler daha fazladır.

- Şiir, estetik zevk vermek amacıyla yazılır. Ayrıca şiirlerde amaç bir duyguyu dile getirmektir.
- Denemede amaç bilgi vermektir. Denemede yazar kendi görüşlerini özgürce yazmayı amaçlar, yazarın belli bir plana sadık kalma zorunluluğu da yoktur.
- Bilgi vermeyi amaçlayan bir başka tür de mülakattır. Mülakatlarda tanınmış bir kişinin görüşleri, hayatı, deneyimleri soru-cevap yöntemiyle okura sunulur.
- Hikayelerde amaç estetik zevk vermektir. Hikayelerin bir başka amacı bir olayı; kişi, yer ve zamana bağlı olarak kurgulamak ve okura bunları hissettirmektir.
- Anıda amaç bilgi vermektir. Anılar ayrıca bir kişinin geçmiş yaşantısına, deneyimlerine ait bilgileri aktararak o kişiyi daha yakından tanıtmayı amaçlar.
- Günlüklerde amaç bilgi vermektir. Günlükler kişinin gün içerisinde yaşadığı, gördüğü ve düşündüğü şeyleri anlatmasıyla oluşur.
- Biyografide amaç bilgi vermektir. Biyografilerde bir kişinin hayatı hakkında bilgi vermek, onu tanıtmak amaçlanır.
- Gezi yazılarında amaç bilgi vermektir. Ayrıca gezilip görülen yerlerin tarihi, turistik yerlerinin tanıtılması, o yerin kültürünün anlatılması da gezi yazılarının yazılış amaçlarındandır.
- Bu konuda şu şekilde bir soru çıkabilir:

- Bu metnin yazılış amacını metinden örnek vererek açıklayınız.

ÇIKABİLİR

SÖZ SANATLARI

- Bu konu 1.temada ayrıntısıyla ele alınmıştı. Soru çıkmasını beklemiyorum ama yine de dikkatli olmalıyız. Çıkarsa da bilinen söz sanatları sorulacaktır diye tahmin ediyorum.
- **Benzetme:** “gibi” varsa benzetme vardır.
Kükremiş sel gibiyim...
Kim bu cennet vatanın... (Vatan cennete benzetilmiş.)
- **Kişileştirme:** İnsan olmayan varlıklara insan özelliği verilmesidir.
Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal (Bayrak yani hilal kaşlarını çatamaz.)
- **Konuşturma:** İnsan olmayan varlıkların konuşturulmasıdır.
- **Tezat(zıtlık):** Birbirinin tersi olan sözcükler kullanılmışsa tezat vardır. (dost-düşman, iyilik-kötülük vb.)
- **Abartma(mübalaga):** Bir durum veya bir varlık olduğundan daha fazla gösteriliyorsa abartma vardır.
Gözyaşlarım sel oldu, akar
Sevdiğim var, arımdan bakar
- Soru şu şekilde sorulur:
 - Bu şiirdeki/dörtlükteki altı çizili dizede yer alan edebi sanatı bulunuz.



Örnek Soru:

ben sana mecburum bilemezsin
adını mih gibi aklımda tutuyorum
büyüdükçe büyüyor gözlerin
ben sana mecburum bilemezsin
içimi seninle ısıtıyorum

Bu dizelerde altı çizili bölümdeki edebî sanatı belirleyiniz.

Cevap: Benzetme sanatı vardır.

Örnek Soru:

Silkin ve sakın ol, dedim avare gönlüme,
Eylül ferahlığında giderken Çubuklu'ya,
Geçmiş, geçen veya gelecek vakti duymadan,
Aheste çek kürekleri mehtab uyanmasın!

Bu bentteki altı çizili sözlerin hangi edebî sanata örnek oluşturduğunu belirleyiniz.

Cevap: Tezat sanatı vardır.

Zıtlık sanatı vardır.

Örnek Soru:

Garip turna bizi senden sorana
Şimdi bir yavruya kuldur diyesin
Aşkın zincirini takmış boynuna
Devr içinde Mecnun odur diyesin
Gevherî

Bu dörtlükteki altı çizili ifadede hangi edebî sanatın yapıldığını bağlamdan hareketle açıklayınız.

Örnek Cevaplar:

1- Telmih sanatı vardır. Mecnun sözcüğü ile Leyla ile Mecnun aşkı hatırlatılmıştır.

2- Hatırlatma sanatı vardır. Aşkın simgesi olan Mecnun kullanılmıştır ve bize onun Leyla'ya duyduğu aşk hatırlatılmıştır.

3-Leyla ile Mecnun aşkını hatırlatmak için Mecnun sözcüğü kullanılmıştır ve telmih sanatı yapılmıştır.

Hazırlayan: Abdullah KÜÇÜK (05053978775)

SAMSUN SPOR LİSESİ